

ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «СВІДОМІСТЬ» І «САМОСВІДОМІСТЬ» У ПРОВІДНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЯХ

ВЄДНІКОВА Вероніка, здобувач вищої освіти
Спеціальність 053 Психологія
Миколаївський національний аграрний університет

Анотація: аналіз понять «свідомість» і «самосвідомість» у сучасній психології. Дослідження різних підходів до наданих термінів, акцентуючи їх роль у психічному розвитку особистості. Відмінності між свідомістю, як знанням про інших, і самосвідомістю, як знанням про себе.

Ключові слова: свідомість, самосвідомість, психіка, особистість, рефлексія, пізнання.

У сучасній психології поняття «свідомість» і «самосвідомість» займають центральне місце, оскільки вони забезпечують глибше розуміння природи людського мислення, сприйняття себе та навколишнього світу. Метою цієї роботи є всебічне дослідження психологічних підходів до розуміння понять «свідомість» і «самосвідомість». Автор прагне глибше осмислити, як різні джерела пояснюють ці терміни, а також визначити їхню роль у психічному розвитку особистості. Звертаємо нашу увагу на вивчення того, як свідомість і самосвідомість впливають на внутрішні процеси та її взаємодію із зовнішнім світом.

Автор звертає свою увагу глибшому розумінню внутрішніх психічних процесів, таких як усвідомлення своїх думок, емоцій та дій. Дослідження понять може допомогти краще розуміти власну ідентичність, свої сильні та слабкі сторони, що призводить до самовдосконалення.

Поняття «свідомість» аналізуючи різні джерела можна трактувати по різному. Наприклад, за Психологічним словником В. В. Синявського термін трактується як: «Свідомість – найвищий рівень розвитку психіки і відображення об'єктивної дійсності, властивостей предметів і явищ навколишнього світу, процесів, що відбуваються в ньому».

Свідомість притаманна лише людині. Як форма духовного відображення, свідомість проявляється в усвідомленні людиною навколишнього світу і самої себе. Свідомість будь-якої людини є унікальною, але недовільною [1].

Аналізуючи інформацію щодо тлумачення поняття «свідомість», навчальний посібник М. Й. Варіна надав таке визначення: «Свідомість є здатністю людини до рефлексії, адекватного відображення навколишнього світу, подій, що відбуваються в ньому, своєї Батьківщини, обов'язку тощо, а також ставлення до них свого ставлення. Через свідомість людина здатна пізнати сутність навколишнього світу, розуміти його та одночасно знати про те, що вона знає або не знає».

Свідомість проявляється не лише в узагальнених знаннях про навколишню дійсність, а й у певних оціночних, теоретичних і практичних ставленнях до неї. Іншим необхідним елементом свідомості є переживання людиною того, що є важливим для неї в навколишній дійсності [2].

Людське світосприйняття не зводиться до відображення лише зовнішніх об'єктів. Свідомість спрямована на самого суб'єкта, його власну діяльність та внутрішній світ. Така людська свідомість отримала в психології статус особливого явища - самопізнання.

«Самосвідомість – система психічних механізмів, що пов'язана з усвідомленням людиною себе самої як особистості, своєї діяльності як члена суспільства, стосунків з іншими людьми, рис характеру, здібностей, власних дій та вчинків, їх мотивів, цілей, моральних, фізичних властивостей тощо» [1].

На відмінно від свідомості, самопізнання фокусується на поведінці людини, її почуття, думках, мотивах поведінки та розуміння свого місця в суспільстві. Якщо свідомість – це знання про інших, то самосвідомість – це знання про самого себе. У самосвідомості людина є одночасно і суб'єктом, і об'єктом усвідомлення [2].

«Самосвідомість – це певна здатність людини усвідомити самого себе, своє Я, потреби, поведінку, інтереси та своє буття загалом. Відмінність між поняттями «свідомість» і «самосвідомість» полягає в тому, що самосвідомість орієнтована на осмислення і розуміння людини своїх почуттів, думок, вчинків, тобто вона є так званим знанням людини про саму себе» [3].

Самосвідомість ґрунтується на здатності людини відокремлювати себе від власної життєдіяльності, що виникає в результаті спілкування, мислення та ставлення до свого життя, а також пов'язана із спільною діяльністю, що сприяє формуванню певних уявлень про себе і здатності до виконання соціально значущих дій і вчинків.

«Структура самосвідомості людини складна. Вона відзначається різноманітністю форм вияву, які пов'язані з усіма аспектами її психічної діяльності:

- пізнавальної – самокритичність, самоаналіз, самооцінка, самоіронія тощо;
- емоційної – самозадоволення, самоповага, самолюбство, тощо;
- вольової – самодисципліна, самоконтроль, саморегуляція, самовимогливість тощо.

Центральними і найбільш дослідженими структурними компонентами самосвідомості є феномени саморегуляції, самооцінки, самоаналізу» [2].

Аналізуючи вище сказане самосвідомість виражається як здатність усвідомлювати себе як об'єкт, аналізувати власний психічний стан та оцінювати власні дії. Це дозволяє нам розпізнати, ким ми є, відрізнити себе від інших людей і навколишнього світу. Тому термін «самосвідомість» можна охарактеризувати як складну систему думок індивіда про себе.

Закріплюючи вище сказане, у результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що поняття «свідомість» і «самосвідомість» є ключовими для розуміння людської психіки та її розвитку. Свідомість, як найвищий рівень психічного відображення, дозволяє індивіду усвідомлювати навколишній світ і свої взаємозв'язки з ним. Вона формує основи пізнання та ставлення до реальності.

У свою чергу, самосвідомість акцентує увагу на усвідомленні власної особистості, своїх дій, почуттів і думок. Це дозволяє людині глибше аналізувати себе, формувати уявлення про власну ідентичність та соціальну роль.

Отже, дослідження свідомості і самосвідомості не лише сприяє глибшому розумінню внутрішніх процесів особистості, а й відкриває можливості для особистісного зростання та самовдосконалення. Ці концепти та їх розуміння мають важливе значення в психології, оскільки допомагають нам усвідомлювати свою ідентичність, цінності та місце в суспільстві.

Література:

1. Психологічний словник / автор-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергеєнкова ; ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 336 с. URL: <http://surl.li/nbdkny>
2. Варій М. Й. Психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 288 с. URL: <http://surl.li/kgadby>
3. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія : навч. посібник. Київ : МАУП, 2000. 182 с. URL: <http://surl.li/paefzg>

Abstract: *the work analyzes the concepts of "consciousness" and "self-awareness" in modern psychology. Various approaches to the given terms are studied, their role in the mental development of the individual is emphasized. The differences between consciousness, as knowledge about others, and self-awareness, as knowledge about oneself, are considered.*

Keywords: *consciousness, self-awareness, psyche, personality, reflection, cognition.*

***Науковий керівник – БОРКО Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв***